

22 / Z RAPORU

**MURAT
YÜLEK**

Nijer'de neler oluyor: Afrika'nın neo sömürgecisi Fransa

Avrupa'nın en büyük elektrik ihracatçısı olan Fransa üretiminin büyük bir kısmını on yıllardır Nijer'den neredeyse bedava aldığı uranyumdan sağlıyor. Elektrik üretiminin üçte ikisini nükleer santrallerden sağlayan Fransa bu alanda dünyada birinci sırada geliyor. Fransa, bu şekilde Nijer'den sömürdüğü uranyum ile hem kendi ekonomisinin enerji ihtiyacını sağlarken hem de milyarlarca dolarlık ihracat geliri elde ediyor.

PROF. DR. MURAT YÜLEK**OSTİM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ**

Kanser tedavilerinden denizcilik faaliyetlerine, silah üretiminden nükleer enerji santrallerine kadar geniş bir yelpazede kullanılan radyoaktif bir metal: Uranyum.

Nijer'de çıkarılan uranyum 1960'lı yıllardan itibaren elektrige dönüştürülerek Fransa'nın haksız rekabet üstünlüğü ve önemli karlar elde etmesini sağladı. Fransa sömürdüğü uranyumdan elde ettiği gelirin (ekonomik değer) sadece yüzde 3,2'sini Nijer'e ödüyor. Nijer, ekonomik ve teknolojik üstünlüğü haksız fiyatlandırmalarla uranyum elde etmek amacıyla kullanan Fransa'ya karşı uzun yıllardır adil olmayan kaynak transferleri gerçekleştirmek durumunda kaldı.

NEO-SÖMÜRGEÇİ DEVLETLER, EKONOMİK GÜVENLİĞE YÖNELİK TEHDİT OLUŞTURUYOR

19. yüzyıldaki ilk sömürgecilik döneminin ardından post-kolonyal dönemde Fransızlar, Nijer'deki uranyum rezervlerini sömürmeye başladı. Nijer'in ekonomik güvenliğine yönelik neo-kolonyalist bir tehdit oluşturan bu durum zayıf ulusların askeri güvenlik açıklarının nasıl istismar edildiğine dair dikkat çekici bir örnek. Kapitalizmin

uluslararası evrimi sürecinde, sömürgeci güçler kendi ana vatanları ile sömürgeleştirdikleri bölgeler arasında kaynak sömürüsü ve servet transferi mekanizmalarını oluşturdu. Bu sistem sömürgeleştirilen ulusların kaynaklarını sömürgeci güçlere aktararak ekonomik dengesizliği artırdı. Bu dengesizlik sömürgeleştirilen bölgelerde sıkıntılar yaratarak yoksulluğun yaygınlaşmasına ve büyük insan kayıplarına neden oldu. Günümüz dünyasında birçok Afrika, Latin Amerika ve Asya ülkesi nominal olarak siyasi bağımsızlıklarını kazanmış olsa da bu ülkelerin hala politik ve ekonomik olarak güçlü Batı ekonomilerine sürekli bir servet transferine maruz kaldığı bir gerçek. Bu, yeni bir politik-ekonomik egemenlik versiyonunun varlığına işaret ediyor. Bunun en iyi örneklerinde biri Batı Afrika'da bulunan Nijer. Nijer'in geniş uranyum kaynakları Fransız şirketi AREVA tarafından zimmetlenerek önemli bir ekonomik güvenlik sorunu oluşturuyor.

AREVA VE NİJER URANYUMUNUN FRANSA İÇİN DEĞERİ

Fransa, elektrik tüketiminin üçte ikisini nükleer enerji santrallerinden

elde ediyor. Ancak yerel kaynakları mevcut uranyum talebini karşılamak için yeterli değil ve mevcut uranyumu çıkarmak oldukça maliyetli. Fransa'nın uranyuma olan bu ihtiyacı yeni sömürgecilik ülke için bir gereklilik haline getirdi. Fransız Nükleer Enerji Şirketi AREVA (yeni adıyla ORANO), Nijer'deki uranyum işletme haklarını yaklaşık 47 yıldır elinde bulunduruyor. Burada çıkarılan uranyum Fransa'nın elektrik ihtiyacının neredeyse üçte birini karşılıyor. Yani Fransa, büyük nükleer enerji sistemi için gereken uranyumun çoğunu Nijer'den temin ediyor. 1945-2020 yılları arasında toplamda 152,352 metrik ton ham uranyum ihraç eden Nijer bu ihracatların büyük kısmını Fransa'ya yapıyor. Nijer, Avrupa Birliği'nin en büyük ikinci, Fransa'nın ise en büyük uranyum tedarikçisi olarak biliniyor. Örneğin, 2020'de Nijer'in Fransa'ya yaptığı ihracat 3173 metrik ton olarak gerçekleşti. Bu, Nijer'in o yılki toplam uranyum ihracatının yüzde 73,5'ini temsil ediyor.

İŞÇİLER KORKUNÇ KOŞULLARDA ÇALIŞTIRILIYOR

Fransa halihazırda 3 yıllık ihtiyacını karşılayacak zenginleştirilmiş uranyum stoğuna sahip. Nijer'in kuzeyinde bulunan ve dünyanın en büyük uranyum yataklarından biri olan Imouraren madeninin işletmesi için de Nijer devletiyle anlaştı. Yaklaşık 200 bin metrik ton rezervi olduğu tahmin edilen madende, uranyum çıkarma işlemi ise 2028'de başlayacak. Dünya genelinde en büyük uranyum üreticilerinden biri olan AREVA, bu faaliyetleri yürütürken çevreye büyük önem verdiğini ve şirketin varlığının Nijer'in gelişimine önemli ölçüde katkı sağladığını iddia ediyor. Bu iddiayı desteklemek için yerel halkın madenlerde doğrudan istihdam edildiği ve bu nedenle elde edilen gelirin Nijer için en önemli döviz kaynağı olduğunu belirtiyor. Fakat İnsan Hakları Aktivistleri Grubu Public Eye, 2008 yılında AREVA'nın Nijer'deki çalışmalarının korkunç koşullar altında gerçekleştiğini ve radyoaktif kirliliğe yol açarak birçok çalışanın ölümüne neden olduğunu rapor ederken AREVA'yı dünya genelinde en kötü şirket olarak ilan etmişti. Ayrıca Nijer'de, Fransız şirketi tarafından işletilen ve 2021'de

kapatılan bir maden sahasında, sadece bir tanesinde 20 milyon ton radyoaktif atığın çevrede bırakıldığı belirlendi. Fransız sivil toplum örgütü Radyoaktivite Hakkında Bağımsız Araştırma ve Bilgi Komisyonu (CRIAD), bu maden sahasındaki radyoaktif atıkların kil ile kaplanması gerektiğini, ancak Fransız şirketin bu önlemi almadığını ifade etmekte ve bu 20 milyon ton radyoaktif atığın bölgede yaşayan 100 bin kişinin sağlığını doğrudan tehdit ettiğini raporladı.

Fransa'nın Nijer'deki askeri varlığı ve askeri üsleri üzerinden yürüttüğü strateji, ülkenin doğrudan ekonomik ve siyasi bağımsızlığına zarar verirken son dönemdeki askeri darbe, maden zenginliklerine rağmen dünyanın en yoksul ülkelerinden biri olan Nijer'de bölgesel gerilimi artırdı. Fransa Cumhurbaşkanı Macron, Nijer'deki Fransız çıkarlarına yönelik herhangi bir saldırıya "hızlı ve tavizsiz bir tepki" vereceklerini vurgulayarak eski sömürgeci yeni sömürgeci dinamiklerini tekrar gündeme taşıdı. Bu son gelişmeler, bölgesel istikrarsızlık ve çıkar çatışmalarının fitilini ateşleyen unsurlar olarak, Fransa ile Nijer arasında çalkantılı bir dönemin başladığına işaret ediyor.

Hala 14 Afrika ülkesinin ulusal rezervlerini kontrol altında tutan Fransa'ya karşı, yerli halk arasında giderek büyüyen bir direniş söz konusu. Peki, bunun sebebi ne?

Fransa, tarihinde birçok Afrika ülkesine yönelik hem sosyal açıdan hem de ekonomik açıdan olumsuz etkiler bıraktı. Fransa'nın halen özellikle ekonomik çıkarlarını koruma adına sürdürdüğü neo-kolonyal taktik Fransa'yı zenginleştirirken yeraltı ve yer üstü kaynaklarının asıl sahibi ülkeleri oldukça fakir bıraktı. Bu durum, ülkelerin kaynaklarıyla birlikte sosyo-kültürel dokularının da aslından uzaklaştırılarak tahribine yol açtı. Nijer gibi dünyanın en büyük uranyum rezervlerine sahip ülkeler, uzun yıllar boyunca Fransız etkisine maruz kalarak sömürüldü, sömürülmeye devam ediyor. Bu nedenle ülkelerin ekonomik yapıları hala çok kırılgan ve istikrarsız bir vaziyette bulunuyor. Fransa'nın neo-kolonyal politikaları ise bu ülkelerin ekonomik güvenliğini ciddi şekilde tehdit ediyor.

Fransa'nın halen özellikle ekonomik çıkarlarını koruma adına sürdürdüğü neo-kolonyal taktik Fransa'yı zenginleştirirken yeraltı ve yer üstü kaynaklarının asıl sahibi ülkeleri oldukça fakir bıraktı.